

השיחה

פניני מוסר ויראה מאוצרו של המשגיח
הגאון הצדיק רבי יצחק פנחס גולדווסר שליט"א

גליון זה מוקדש
לע"נ הר"ר
שרגא פייבל ב"ר
צבי קנול ז"ל

נתרם על"י אחד
מתלמידי מורינו
המשגיח שליט"א
להצלחת התורם וב"ב
ברוחניות ובגשמיות

בכפיות טובה יש גם תכונה קיצונית מאוד

ידוע מאמר חז"ל – 'בור ששתית ממנו מים
אל תזרוק בו אבן' כי השותה מהבור וזרוק
בו אבן, מלכלך את הבור וזו כפיות טובה.
כי אם נהנית מהבור הזה, מדוע אתה עכשיו משחית את מימיו?...

ואם על מי שזרוק אבן לבור שבזה הוא רק מלכלך מעט את המים אמרו
חז"ל שהוא כפוי טובה, מה נאמר על מי שבכל פעם שהוא שותה מהבור
הוא מרעיל את המים שנשארו הלא כמובן שזה כבר נבזות נוראה!

וזה בעצם הנחש - כל משקה שהוא שותה ממנו – בין אם זה מים יין
או חלב, בכל מאכל שבא לפיו – אבטיח או דלעת, ובכל מקום שהוא
נהנה הוא מטיל ארס ומרעיל את מה שנשארו. אם כן, הנחש הוא דוגמה
קיצונית מאוד של כפיות טובה. זה כבר לא רק לזרוק אבן אלא להרעיל
את הנשארו. ונראה שבאמת לומדים מנחש תכונה חדשה של כפיות
טובה ושהנחש הקדמוני הוא אבי אבות כל כפויי הטובה.

ובאמת בגמ' במסכת סוטה (ט) מובא:

*'וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו
במה שאינו ראוי לו מה שביקש לא
נתנו לו ומה שבידו נטלוהו ממנו
אמר הקב"ה אני אמרתי יהא מלך על
כל בהמה וחייה ועכשיו ארור הוא
מכל הבהמה ומכל חית השדה אני
אמרתי יהלך בקומה זקופה עכשיו על
גחונו ילך אני אמרתי יהא מאכלו
מאכל אדם עכשיו עפר יאכל הוא
אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה
עכשיו איבה אשית בינך ובין האשה
ובין זרעך ובין זרעה.'*

ונתבונן,

הקב"ה רומם את הנחש הקדמוני מכל בהמה
וחייה. ובשונה מבעלי החיים - אדם דומה
למלאך בשלוש תכונות - יש בו דעת כמלאכים, מדבר כמלאכים, והולך
בקומה זקופה כמלאכים. ושלושת הדברים האלו הם מותר האדם מן
הבהמה. אבל הנחש כן הצטיין בהם – האבן עזרא מציין, שהוא היה
ערום, שזוהי דעת, דיבר כמו שנאמר 'יאמר הנחש', והוא גם היה
בקומה זקופה. עד שנתקלל 'על גחונו תלך'. אבל עד אז עשה אותו
הקב"ה לממוצע בין אדם לבין חיה!

ודווקא הוא שהקב"ה היטיב לו יותר מכולם - היה החצוף שהמריד את
הבריאה נגד הקב"ה, ואמר לחוה, 'ממנו אכל וברא את העולם וכו'.

אדם לא רגיל להכיר טובה על מה שיש גם לאחרים

אם אדם לא מסתכל מה קורה אצל אחרים, הוא מכיר טובה על מה
שיש לו, אבל אם הוא מסתכל על אחרים, הוא עלול לומר 'גם להם יש,
אז מה מיוחד...' זוהי מחשבה שטויתית כמובן וכי בגלל שהקב"ה היטיב

כפיות טובה

לעוד משהו זה עושה שמה שיש לך הוא
פחות?... אבל זהו טבע האדם. אם יהיה
מישהו שהקב"ה יעשה לו זוג כנפיים, רק
לו, בטח הוא ירגיש הכרת הטוב הרבה יותר
גדולה, כי הקב"ה בחר בו מכולם לקבל
מתנה שהוא לא נתן לאף אחד. אבל הנחש
קיבל מתנה שלא קיבלה אף בהמה וחייה - כזו רוממות, הוא מלך על
כל בהמה וחייה, מאכלו מאכל אדם, והוא דומה לאדם בשלש התכונות
שהזכרנו, ובכל אופן הוא בחר להיות כפוי טובה. הוא לקח את
העליונות הזו כדי להמריד את כל הבריאה! להביא מיתה לעולם.
ובעצם הנחש הזה שאנו מכירים, שמרעיל את המים שהוא שותה מהם
ומביא מיתה לעולם, מחריב את העולם שממנו הוא קיבל את הטובה
הגדולה הזו. זה באמת הדוגמה של כפוי טובה. לכן הוא נענש ולקחו
לו גם את מה שהוא קיבל. וצריך לשים לב שזה לא סתם עונש – אלא
אדם שלא מכיר בטובה, בשביל מה לתת לו אותה... כל מה שהקב"ה
עשה לא עשה אלא לכבודו. וכי הקב"ה צריך כבוד ממנו? – אלא
הטובה שלנו, היא להכיר שהקב"ה הוא שמיטיב לנו!

לשון הרמב"ן בסוף פרשת בא, - שמות פרק יג:

*'ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם
יודה לאלו-היו שבראו.'*

הקב"ה רוצה מאיתנו, לטובתנו, שנודה לו על כל
הטובות שהוא עשה. אבל אם אדם מקבל טובה ולא
מודה, בשביל מה הוא קיבל אותה. כמובן שגם
ההודאה היא בשבילנו, אבל זו התכלית. אם הנחש
לא מכיר טובה אלא כפוי טובה, יקחו ממנו את
הטובה.

אדם נקרא כפוי טובה גם כאשר יש לו סיבות מוצדקות

הגמ' קוראת לאדם הראשון שאחרי עץ הגעת 'כפוי
טובה'. הקב"ה שאל אותו מדוע הוא אכל מהעץ
והוא ענה 'האשה אשר נתת עימדי נתנה לי'. על כך
הוא מכונה בגמ' - כפוי טובה. וכמדומה שזה תוצאה
של הנחש הקדמוני. כמו שכתוב שנכנסה בהם זוהמה דהיינו - ההשפעה
של הנחש רק נכנסה באדם וחווה וכבר מיד רואים את הכפיות טובה
של אדם הראשון, 'האשה אשר נתת עמדי'.

אבל האמת שאפשר להקשות שלכאורה נראה שאדם הראשון צודק כי
הלא אין אישה שהרסה את החיים של בעלה כמו חוה. אדם הראשון
היה צריך לחיות לנצח בגן עדן, להיות פטור מעול הפרנסה ומהדאגות.
והיא לא רק שהביאה לו לאכול אלא כתוב בחז"ל שהיא הכתה אותו,
כמעט הכריחה אותו לאכול מעץ הדעת, והוא גורש מגן עדן. התקצרו
חייו בצורה מאוד משמעותית, מחיי אין סוף לחיים מוגבלים עול
פרנסה וחיים עם יצר הרע. מדוע אם כן נקרא אדם בלשון חז"ל כפוי
טובה – כי היא ילדה לו ילדים!

לפעמים אנשים כל כך כפויי טובה חושבים להתגרש על כל מיני דברים
מאדם הראשון הלקח הוא עצום – לא משנה מה היא עשתה לך אבל
היא ילדה לך ילדים! זו כפיות הטובה של הנחש הקדמוני.

גם אצל עם ישראל במדבר מצאנו חסדים וטובות בצורה שאין לתאר - במשך ארבעים שנה היה יורד להם מן מהשמיים מדי יום, וכשמתבוננים בזה הרי זה מרגש ביותר: ארבעים שנה, כל יום, בלי סיבה טבעית, בדיוק לכל אחד, ואיפה שהוא צריך! המן היה מחזיר אותם בתשובה, כזה משיג נפלא הוא היה, כל אחד יכל לחוש איזה טעם שהוא רוצה, זה גם היה אוכל רוחני שפטר אותם מלצאת מהמחנה להתפנות. נתבונן - הלא אם היו צריכים לצאת מהמחנה בשביל להתפנות היו צריכים ללכת קילומטרים. אבל המן נבלע באיברים, אבל עדיין, אחרי כל החסדים העצומים האלו, הם מתבטאים - 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל', ואז מה קורה? באים נחשים! הנחשים, הם סמל הכפיות טובה. יבוא הכפוי טובה ויפרע מכפויי טובה.

נחושת מסמלת עזות מצח על שם הנחש

הרי לנו ראייה שנחש הוא סמל הכפיות טובה. ואפשר גם להוסיף שגם נחושת, על שם הנחש, מסמלת עזות מצח - הקב"ה אמר למשה לעשות נחש שרף ולשים על נס, אבל הוא לא אמר לו לעשות מנחושת והטעם שמשה רבינו עשה דווקא נחש נחושת מבאר רש"י כי זה נופל על לשון נחש. רש"י במקום אחר מביא שהסיבה שציפו את מזבח העולה בנחושת היתה בשביל לכפר על עזות מצח. 'ומצח מצח נחושה'. נחושת מסמלת עזות מצח.

גם בספר דניאל יש שלשה חלומות, בחלום של נבכודנצר נמשלה מלכות יון לנחושת. בחלום הראשון של דניאל היא נמשלה לנמר, ובחלום השני שלו היא נמשלה לצפיר עיזים. שלשת אלו, הנחושת הנמר והעז הם סמל של עזות. מצח נחושה, עז כנמר, ומובא בגמ' בביצה (כה) שעזה שבבהמות היא עז. היא נקראת 'עז' על שם העזות. כנראה שבמלכות יון מתבטאת מידת העזות פנים, ולכן בשלש החלומות היא מופיעה בביטויים של עזות.

גם הגזירה החצופה בימי החנוכה שתיבעל להגמון תחילה מובא בגמ' ביומא (סז) שזה מעשה עזא ועזאל. זה הדבר הנורא שעל שמו קראו להם עוזא ועזאל על שם העזות הזו של תיבעל להגמון תחילה שזה עזות שאין כמותה. זוהי מלכות יון, שחלק מהביטוי של העזות שלה היתה הגזירה הזו.

הדברים מתאימים מאוד מפני שכפיות טובה ועזות פנים הולכים ביחד. חז"ל אומרים 'אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו', לכפור במי שהיטיב, היכולת הזו לכפור בטובה, כביכול לכפות כלי על הטובה, לא לראות אותה, לא להכיר בה, זה סימן של עזות! אדם מרגיש שאם מישוה עושה לו טובה זה נהמא דכיסופא זה עושה בושה, הוא מרגיש לא מגיע לי, מרגיש שפל, הקב"ה רצה למנוע מאיתנו את זה, ושיגיע לנו השכר. אבל אנשים מרגישים שהכל מגיע להם, העזות פנים וכפיות הטובה הולכים יחד, ולכן באמת מתאים מאוד שמשוה עושה נחש, הקב"ה אמר לעשות נחש כי זה כפיות טובה, ומשה עשה את זה מנחושת שמסמלת עזות פנים כי עזות פנים וכפיות טובה הולכים יחד.

עשיו ועמלק הם משורש הנחש

המהרש"א במסכת חולין (קלט ב) מביא ששורש כוחם של עשיו ועמלק הוא נחש הקדמוני, הוא מרמז על הפסוק של 'משורש נחש יצא צפע', שצפע גימטריא עמלק. שורש כוחם של עשיו ועמלק הוא נחש הקדמוני.

לדברינו היום שאנו נאבקים בנחש הקדמוני ובתולדות של כפיות הטובה, צריך למצוא בעשיו עמלק והמן את התכונה של כפיות טובה ונתבונן בזה:

על עשיו כתוב במדרש תנחומא - בובר, שכשיצא מאימו חתך את האם שלה שלא תוליד יותר. זה ממש כמו הנחש - לא רק לזרוק אבן אלא להרעיל את הבאר. את הרחם הזו שהרתה וילדה אותו, הוא חותך את הרחם בשביל שלא תוליד יותר! כתוב גם שהוא הכריח את יעקב לצאת ראשון, ואמר לו שאם הוא לא יתן לו לצאת ראשון אז הוא יצא דרך הדופן ויהרוג את האימא שלהם! כפיות טובה נוראה!

בילקוט שמעוני מובא שעשיו תכנן שישמעאל יהרוג את יצחק והוא יהרוג את ישמעאל ואת יעקב, וכך הוא יירש את כל העולם כולו. כזה כפוי טובה, לא רק את אמא שלו הוא מוכן להרוג אלא גם את אבא שלו. לא בידים, אז הוא רוצה שישמעאל יהרוג את יצחק, והוא יהרוג את ישמעאל שהוא השווער שלו, כזה כפוי טובה. לאמא, לאבא, לשווער. כפוי טובה.

ידוע שפעמים רבות מציינים חז"ל את המעלה הגדולה של עשיו על כיבוד אב. רשב"ג אמר, לא הגיע למידתו של עשיו, במדרש כתוב שהקב"ה אמר למשה שלא יתקרב לאדום בגלל זכות כיבוד אב של עשיו שעומדת להם, שאי אפשר להתקרב לגבול שלהם. ואחרי זה כתוב, וכך הפשטות, שמחייב שכיבוד אב זה הכרת הטוב. נכון שגם אם אדם לא מכיר את הילד בכל זאת הילד חייב בכיבוד אב. אבל באופן כללי מי שהביא את הילד לעולם, מגדל אותו, מחנך אותו, יש כאן הכרת הטוב.

וצריך להבין, מצד אחד עשיו מצטיין בכיבוד אב ונראה שיש לו דרגה גדולה של הכרת הטוב ומאידיך 'המכיר טובה' הזה מוכן לעקור את הרחם שילדה אותו, הוא מוכן שישמעל יהרוג את אביו, ולהרוג את השווער שלו, וזה תמוה - מכיר טובה או לא מכיר טובה?

אלא מבואר כאן, ואני רוצה להגיד דבר חדש בעיני, זה חידוש אבל אין לי ספק שזה ככה:

שכר בעולם הזה מקבלים גם על שלא לשמה

שכר שמקבלים כבר בעולם הזה הוא גם על מצוות שהם לא לשמה כי בעלמא דשקרא יש שכר גם על מצוות שהם שקרא!

ויש דוגמאות לכך - משה פחד מעוג מלך הבשן, כמו שמובא בחז"ל שיש לו זכות כי הוא היה הפליט שהגיע לאברהם העברי ואמר לו על לוט ובכך הציל את האחיין שלו. והנה, ידוע מחז"ל שכוננת עוג היתה שאברהם ימות ואז הוא ייקח את שרה לאישה, ובכל זאת, בעולם הזה מקבלים שכר גם על כאלו מצוות.

מובא גם בחז"ל שבדור הפלגה העבירה היתה גדולה בהרבה מדור המבול כי הם כפרו בעיקר ובכל זאת הקב"ה לא הרג אותם אלא הפיץ אותם, בגלל שהיה שלום ביניהם, והתמיהה גדולה - הרי כתוב בחז"ל שכאשר אחד ביקש לבניה הביא לו פטיש השני והוא הוריד לו את הראש. כתוב גם שכאשר נפל אדם מהמגדל אמרו לא נורא, אחד פחות. אבל כשנפלה לבניה, הצטערו ביותר 'מי יתן תמורתה' - וכי זה נקרא שלום? אלא הם התנהגו כאילו יש ביניהם שלום, 'בבקשה', 'סליחה', 'דרך ארץ', ואפילו שכך - בשביל לא להיענש בעולם הזה מספיק גם שלא לשמה.

אם כך מתורצת הקושיה על עשיו, כי אכן באמת היה עשיו כפוי טובה, אבל ההנהגה החיצונית היתה של כיבוד אב וזה מספיק. וכמדומה שאפילו יותר - זה שאדם מתנהג בחיצוניות בשקר, זה חלק מלהיות כפוי טובה כי הוא מרמה את עצמו, תראה אני מבשל לאבא ודואג לו, ההנהגה החיצונית השקרית נותנת לאדם את ההרגשה שהוא לא כזה גרוע מבפנים, הוא מתנהג כמי שמכבד, מכיר טובה.

גם אליפז אבי עמלק היה כפוי טובה - הוא רדף את יעקב ומובא בחז"ל שיעקב לימדו תורה וזה נחשב כאילו ילדו, ובכל אופן הוא היה מוכן להרוג אותו, כבר כפיות טובה.

גם על עמלק עצמו התחדשה לי נקודה נפלאה - כתוב בחז"ל שתמנע היתה יראת שמים, היא רצתה להתגייר ובאה לאברהם יצחק ויעקב, והם לא קיבלו אותה, ואומרים חז"ל שזה לא היה בצדק, אך בכל אופן היא לא ויתרה - הלכה ונהיתה פילגש לעשיו, אנו מבינים שעשיו לא הלך עם מכנסיים קצרות וככפיים... הוא הלך עם חליפה ארוכה וקפוטתה, עם זקן ארוך ושטריימל... היא התבלבלה וחשבה שהוא איזה 'בבא' והלכה להתחתן איתו.

ונתבונן,

והיא הכי מחייבת תודה לקב"ה, אז הוא 'לא ירא אלוקים' כדי שלא להתחייב בהכרת הטוב.

המן זמם להיות מלך במקום אחשוורוש

נראה בחז"ל שכאשר המן מבקש סוס שרכב עליו המלך ואשר ניתן כתר מלכות בראשו זה היה כי באמת המן זמם להיות המלך במקום אחשוורוש, על זה הוא חלם ואת זה הוא רצה. הוא לא אמר בפירוש אבל זאת היתה כוונתו – 'כל זה אינו שוה לי' כי אם יש איש אחד שלא משתחוה זה לא שווה. וגם אם יש מלך חוץ ממנו זה לא שווה לו. וזה כפיות טובה!

אחשוורוש רומם אותו על כל השרים, כפי שהקב"ה רומם את הנחש, ועכשיו הוא מחפש להוריד את אחשוורוש. זה הכפוי טובה הכי גדול שאנו מכירים. ואולי לכן, בתפילת אשר הניא אומרים משפט שהוא קצת מוזר – 'ולא זכר רחמי שאול כי בחמתו על אגג נולד אויב' – לכאורה לא מובן, המן, המנוול שרוצה להשמיד להרוג ולאבד עם שלם, עליו באים בתביעה שיזכור מה היה עם סבא שלו? אולי מבעלי מוסר אפשר לתבוע דבר כזה...

אבל התשובה היא שזה השורש של כל הנבלות שלו ולכן היה כתוב באיגרת שהוא שלח אל כל המדינות להשמיד את היהודים, שהוא קרא ליהודים 'כפויי טובה' והסיבה היא – 'כל הפוסל במומו פוסל' - מי שכפוי טובה מסתכל על אחרים שהם כפויי טובה.

הגזירה היתה על כפיות טובה ובאה דרך המן שהיה כפוי טובה

עם ישראל קיבל דווקא את הגזירה הזאת שמבוססת על כפיות טובה כי היהודים כידוע נקראים על שם מידת ההודאה, במגילת אסתר תמיד אנו נקראים 'היהודים'. ולכאורה קשה, הלא יש משא ומתן בגמ' מגילה (יט) על מה היתה גזירת הכליה, התלמידים חשבו שזה על שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ורבי שמעון בר יוחאי אמר להם שזה בגלל שהשתחוו לצלם, ולמרבית הפלא, גם רש"י גם הגאון גם המדרש מביאים את שתי המימרות גם יחד - גם את הסיבה שלכאורה נדחתה. כי אם הסיבה היתה שהם נהנו מסעודת אותו רשע אז רק בשושן היה צריך להיות גזירה, לכאורה הוא דוחה את דבריהם ובכל זאת מביאים אותם. יותר מזה קשה שהרי כתוב במפורש 'על כל רעתם אשר עשו כי פנו אל אלוהים אחרים'.

הבן שלי הראה לי גמ' נפלאה, לא שמתי לב אליה עד עכשיו, ופלא שזה לא מובא בספרים - הגמ' בע"ז ח - עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן את כל היהודים שבעירו, אף על פי שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם מגיש לפניהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים.

אפילו משתה שהיהודים אוכלים משלהם ויש להם שמש זה נקרא בעצם 'נהנו מסעודתו של אותו רשע'! זה מהדורה שניה של 'השתחוו לצלם' אצל נבוכדנצר רק שבצלם של נבוכדנצר יש מקום ללמד זכות שהם פחדו, משהו, אבל עכשיו כאשר הם חוזרים על אותו עוול בצורה של 'נהנו' - הרי כל החגיגה היתה על כך שיהודים לא יחזרו לארצם לפי חשבוננו, ושבית המקדש לא יבנה, הוא השתמש בכלי המקדש ואיך הם היו מסוגלים ליהנות מהסעודה הזו? - יש פה כפיות טובה עצומה על ארץ ישראל, על המקדש, איך אפשר ליהנות? והטובות האלו מחייבות, כי אם אתה מכיר בכך שצריך להכיר טובה, אז ארץ ישראל מחייבת אותך להשתעבד לקב"ה, והכפיות טובה לא רוצה להשתעבד

בשביל מה היא רצה להתחתן איתו, הרי לא קיבלו אותה, בשביל מה היא צריכה לעזוב את כל מנעמי בית אביה כדי להיות פילגש לעשיו? - רק בגלל שהיא רצתה בן ירא שמים! אין אישה אלא לבנים וכל מנעמי העולם שהיא ויתרה עליהם זה רק בכדי שיהיה לה בן ירא שמים, מה קרה עם הבן הזה? - 'ולא ירא אלוקים', בדיוק הפוך!

לבעוט בדרך שהנחילו ההורים זה נבזות

באמת במאמר המוסגר - שומעים ברוך ה' מעט מאוד מקרים, אבל לצערנו עדיין יש מקרים בודדים, של בחור שלמד בישיבה מבית חרדי ופתאום עזב את הדרך, הדבר שהי מפריע לי יותר מהכל הוא לא שיש טפשים בעולם, אלא הנבזות - 'איך אתה מסוגל לירוק להורים שלך בפרצוף, איזה בושות אתה עושה להם, אמא שלך ילדה אותך, אהבה, היניקה, טיפלה, אבא מפרנס אותך, שנים דאגו לך, אתה לא בדרך שלהם? בסדר, תעשה כאילו, מישוהו יסתכל בשידוכים אם אתה מתפלל? תבוא מאוחר תצא מוקדם, אבל למה אתה צריך להוריד את החליפה להיות מגולח כמו כומר, בלי כיפה, וכל השכנים צריכים לראות אותך, והאבא ואמא מתים מבושה, זה פשוט נבזות'...

יש בעמלק את הכוח הזה של כפיות טובה, אגב, חוץ ממה שעמלק הוא 'צפע' בגימטריה, הוא גם אותיות 'מעקל', אין חיה מעוקלת בצורה שלה כמו הנחש, זה גם מראה את הקשר בין עמלק לנחש. ובנוסף - 'רק רע כל היום' - סופי תיבות עמלק. דרך אדם שהוא נמשך אחר סביבתו והוא מרגיש מוקף בטובות. אבל מי שלמרות הכל מצליח להיות - 'רק רע כל היום' - זה אומר שהוא לא מרגיש שום טובה, כביכול הכל מגיע לו.

כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו

בגמרא מובא ש'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו' וזה נלמד מהפסוק - 'כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו'.

הקשה הקהילות יעקב - הלא הוא המסכן הכי גדול ודווקא עליו לא לרחם? ובנוסף - גם בעלי חיים צריך לרחם - 'ורחמיו על כל מעשיו'? כשרבינו הקדוש לא ריחם על העגל הוא נענש, מדוע אם כן אדם שאין בו דעת אסור לרחם עליו?

אלא מבאר הקה"י - אין בו דעת של הכרת הטוב! אם עושים טובה ומרחמים עליו אזי משחיתים את נפשו בכל טובה שעושים לו, כי הוא מקבל אישור לכך שהוא 'מלך העולם וכולם עבדים שלו'. 'הנה הוא משרת אותי והוא עושה והוא עוזר לי, כולם חייבים לי'. זה הורס את הנפש שלו לגמרי.

הטובה הגדולה ביותר שיש לאדם היא יראת שמים

נוסיף נקודה עמוקה - הכפיות טובה הכי גדולה היא בטובה הכי גדולה. והטובה הגדולה ביותר שעשה הבורא לברואים זו התכלית של הבריאה - הרי עולם חסד יבנה והקב"ה ברא את העולם בכדי להיטיב כמו שאומר הרמח"ל, אם כן - התכלית שהיא ההטבה הכי גדולה והיא שמחייבת בהכי הרבה הכרת הטוב זה תכלית הבריאה שהיא יראת שמים. 'האלוקים עשה שיראו מלפניו'. היראת שמים זה המטרה הכי גדולה שהקב"ה עשה בשבילה את האדם וכמה שיש יותר יראת שמים הוא יזכה יותר להתענג על ה', אבל בגלל שהמתנה הכי גדולה אז היא הכי מחייבת והכי תובעת הכרת טובה. אם כך מובן שעמלק לא ירא אלוקים בגלל החוסר בהכרת הטוב, המתנה הכי גדולה זה יראת שמים

הוא יכול לבטוח בקב"ה רק כי 'צריך לבטוח בקב"ה מה אפשר לעשות' כמו שצריך לשלם מיסים... להסתדר עם בעיות... מי משלם מיסים בהידור?... אבל כלל ישראל הגיעו להבנה הזאת – 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', אורה זה תורה שמחה זה יו"ט ששון זה מילה ויקר זה תפילין, במילים אחרות פורים הוא יום תורה יו"ט מילה ותפילין. כל מה שכלל ישראל הגיעו להכרה הנפלאה הזו זה בגלל שהם הבינו שהמצוות כולן הם טובות עצומות בשבילנו, לא שהקב"ה דורש מאיתנו דרישות כמו שמלך דורש מיסים מאנשיו אלא זה חסדים ואצרות, מתנות. ואם הקלקול היה כפיות טובה, אז הכרת הטובה נותנת את הכוח לראות את הטובה. כל המצוות מחייבות אותנו יותר ויותר להכיר טובה על מה שהקב"ה נתן לנו.

יש קושיא מפורסמת - לא נושאים נשים במועד כי אין מערבין שמחה בשמחה, אז למה בפורים כן הרי זה גם כן שמחה? אלא אומר הבריסקערוב - בכל החגים יש מצוות שמחה בדבר מסוים, בשבועות מתן תורה, בפסח יציאת מצרים, בסוכות ענני כבוד, אז אם שמחים על משהו אחר זה סתירה, אבל בפורים זה מצוות שמחה לא בדבר מסוים, ולכן כל דבר שמוסיף לשמחה זה מצוין. ולא מובן לכאורה, הרי גם בפורים שמחים על ההצלה? אלא הפשט הוא שבפורים התברר שבכלל אין רע בעולם, הרע הכי גדול שהיה בכל ההיסטוריה כמעט השמידו את כל היהודים והתברר שהוא שיא הטובה התברר כעת שאין בכלל רע בעולם, אם כן, אפשר לשמוח בכל דבר. הכל טוב.

זה באמת השפיץ של ההודאה לקב"ה - אם הנושא הוא כפיות טובה והכרת הטוב, אז בפורים התברר שהכל טוב. תשמח תשמח בכל מה שיש עד בלי די. זה הווארט של הבריסקערוב.

אם אנו צודקים במהלך הזה, אני רוצה קודם לקרוא לכם שני קטעים בבעלי המוסר, קטע אחד של ר' משה רוזנשטיין - תשמעו מילים –

'והאיש המשכיל בעל נפש חשובה ועדינה אין אפשרות של יסורי נפש גדולים יותר מאשר אילו מגיעים אליו טובות גדולות ולא היתה ניתנת לו היכולת להודות, להביע רגשי תודה והכרה בטוב, אי אפשר לתאר יסורי נפש יותר גדולים לבעל נפש יקרה שמציק לו רוחו בקרבו בהיותו מקבל טובות גדולות ונאמנות ולא מוצא למי להודות',

אתם שומעים? לא יאומן כי יסופר, האיש המשכיל הזה היה סובל יסורים קשים ומרים שכמעט כל טובותיו ותענוגיו היו בטלים אם הוא לא היה יכול להודות ולהכיר טובה.

עוד דבר נפלא ובזה אני כמעט מסיים, ר' ירוחם מביא בספרו דעת חכמה ומוסר

'שאם מקבל המתנה יודע מי נתנה לו, ואינו מתבונן באהבתו וטובו של הנותן, נמצא שבחינים נתנה לו, וזה גזל בידו.'

עכ"פ, אם אני צודק בכל המהלך הזה, אז בכלל הנושא של פורים זה הענין של הכרת הטוב, היפך כפיות טובה, הכרת הטוב לקב"ה, הכרת הטוב להורים היקרים שילדו וגידלו וחיינו, לראשי הישיבה כמובן, לנדיבים שמחזיקים אותנו ולחברות. כל אחד ואחד שמעט מתבונן הוא מוצא את עצמו חייב הכרת הטוב לכל כך הרבה אנשים, ולא מתקזים - הרמב"ם כותב על המצוה לא לתעב מצרי כי גר היית בארצו, למדנו מכאן דבר עצום, אף על פי שעשו לנו רעות הרבה יותר מהטובות, לא מחשבנים, עשו לך טובה, אז לא תתעב מצרי, זה ענין לחוד, עשו לך רעות, לא מתחשבנים.

אז הוא לא מכיר בטובה, הוא כופר בטובה ושם עליה כלי. דווקא לכן הכפיות טובה של המן באה כנגד הכפיות טובה של ישראל שכפרו בטובה של בית המקדש וארץ ישראל וחזקו את החטא של הצלם בזה שהראו שזה לא היה באונס אלא הם באמת רוצים כך. ואז באה הישועה על ידי שני הגואלים מרדכי ואסתר.

הסיבה שאסתר היתה יתומה מאב ומאם

הבאנו דבר נפלא מהיערות דבש, דברים גדולים לא קורים במקרה - ובמות אביה ואמה, כתוב בחז"ל שכאשר עיברתה אימה מת אביה, ילדתה אימה מתה אימה והיא היתה מה שנקרא בשפתינו 'תום עגול', לא הכירה לא את אבא ולא את אמא, וכמעט לא קורה דבר כזה ואם זה קרה צריך הסבר, למה צריך שהגואל יהיה מי שלא היה לו אב ואם? היערות דבש אומר דבר נפלא, אמרנו שבעוה"ז הכוח של אדום הוא מהכיבוד אב של עשיו לאביו, ולמרות שזה לא אמיתי, אמרנו שבעוה"ז מספיק גם אם זה לא אמיתי, כיבוד אב ואם זה דבר מאוד קשה. כתוב 'אשרי מי שלא חמאן' – אצל אביי אביו מת כשנתעברה אימו ואימו מתה בלידתו, אז 'אשריו', מבהיל!

הכוח של אסתר לעמוד מול עשיו

מצד שני, הרי מי שאבא שלו מת הוא גם לא קיים אף פעם. אם כך יש לאסתר כוח לעמוד מול עשיו כי היא לא נכשלה אף פעם בכיבוד אב ואם. אבל רגע, היא מעולם לא קיימה גם. - והתירוץ הוא שלקחה מרדכי לו לבת, הוא היה האבא והאמא שלה, והיא קיימה כיבוד אב ואם במרדכי. זה יותר מאשר 'חשב אדם לקיים מצוה ולא עשאה', חשב לעשות עבירה ולא עשאה לא צריך כפרה אבל אם התכוון לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך כפרה, כי יש הבדל אם הוא חושב לעשות עבירה לבין כשהוא עושה מעשה מתוך דעה של עבירה גם אם אין חפצא של עבירה, אסתר קיימה כיבוד אב ואם במרדכי, וזה היה כנגד הכיבוד אב של עשיו שעמד להמן, אז אסתר היתה הגואלת.

הכוח של מרדכי לעמוד מול הגזירה

אנו מבינים שמרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש, האיר פניהם של ישראל בתפילתו, ושמע א-ל תפילתו. וכששומעים את זה בשטחיות, זה נשמע שמרדכי התפלל על הצלת כלל ישראל, גדר של 'בין אדם לחבירו' להציל את כל היהודים, כך זה נראה.

אבל רבותי, זה שטחי! - הנפש החיים מביא על התפילה של הצדיקים, שזה כמו האיש מאנשי החיל שרצונו רק על כבוד המלך שתנשא מלכותו, שכוונתם בתפילה היא להעביר רוח הטומאה מן העולם ושתתקון מלכותו יתברך ותכלית הכוונה היא רק צורך גבוה, כי במקום שיש חילול השם כגון צרת כלל ישראל הם מבקשים לפניו על חילול שמו יתברך. מרדכי התפלל באמת על כבוד שמים שאם חלילה יעלם עם ישראל מן העולם זה חילול השם, לכן נמשל מרדכי לקטורת – מור דרוך – ריח טוב. תפילה כזו שהיא למען שמו, זה תפילה של הכרת הטוב, אז מרדכי ואסתר שניהם הצטיינו בהכרת הטוב, שזה ההיפך מכפיות טובה של הנחש הקדמוני.

הדור קיבלוה מאהבה

כך גם בתור תודה לישועה כלל ישראל קיבלו את התורה מאהבה, אדם שהוא לא רוצה להכיר בטובה בשלמות הוא ממעט בהרגשת הטובה,